

Inicijativa za Kosinjski Odsjek za povijest, Odsjek za arheologiju, Odsjek za kroatistiku, Odsjek za povijest umjetnosti, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju i Odsjek za romanistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu

Povodom izgradnje hidroelektrane Kosinjske koja bi potopila dio Kosinjske doline, nepovratno razorila nekoliko naselja, raselila preostalo stanovništvo i uništila materijalnu kulturno-povijesnu, posebice sakralnu baštinu ovog dijela zapadne Like, koja je od iznimne nacionalne vrijednosti, Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu ima potrebu izravno se obratiti javnosti Republike Hrvatske:

Područje Kosinjske doline s pripadajućim naseljima, Gornji Kosinjski, Kosinjski Bakovac, Mlakva, Krš, Lipovo Polje i Donji Kosinjski, bogato je kulturno-povijesnim lokalitetima u rasponu od prethistorijskog do modernog razdoblja te je bez pretjerivanja zavrijedilo naziv „kolijevke hrvatske kulture“, barem u ličkom regionalnom kontekstu. Dosada je poznato ukupno 35 arheoloških lokaliteta, od kojih većina još nije istražena. Probna arheološka istraživanja koja su provedena pokazala su kontinuitet naseljavanja ovoga kraja od prapovijesti do novoga vijeka, a iznimno velik potencijal nagovještava razdoblje srednjega i ranoga novog vijeka, kada je kosinjski kraj bio gusto naseljen. Ovo je razdoblje na kosinjskome području zasad nedovoljno poznato, no, s obzirom na broj potvrđenih arheoloških lokaliteta, daljnja bi istraživanja nesumnjivo iznjedrila nove podatke o povijesti Kosinja. Jedno od starijih pisanih povijesnih svjedočanstava iz kontinentalne Hrvatske potječe upravo s ovog područja (latinski epigrafi iz Lomske doline na Velebitu iz I. stoljeća), a 1690-ih bila je u Senjskoj biskupiji još živa tradicija o Kosinju kao mjestu gdje su se nekad, koncem XV. stoljeća, tiskali glagoljski brevijari. Upravo činjenica da je u Kosinju postojala prva poznata tiskara u Hrvatskoj govori o važnosti ovoga kraja tijekom srednjovjekovnog i ranog novovjekovnog razdoblja. U povijesnim izvorima kosinjski se kraj pojavljuje još u XI. stoljeću, u povelji hrvatskog kralja Petra Krešimira IV. iz 1071. godine. Postoje indikacije da je u ranom srednjem vijeku (X.-XI. stoljeće) na prostoru Mlakvene grede bilo sjedište bana (na što upućuje postojanje naselja Banji dvor u srednjem vijeku, kao i mikrotoponimi Banje polje, Banji stol).

U kasnosrednjovjekovnom razdoblju oblast Bočac (Bočaj) u buškoj županiji – u kojoj se nalazio kosinjski kraj – bila je dobro naseljena i u njoj je postojalo sedam katoličkih crkava i vjerojatno pavlinski samostan (Kloštar u Kosinjskom Selištu). Crkve poznatih titulara bile su: sv. Marije u Psivcima u današnjoj Krušćici, sv. Marije u Marincima u današnjem Lipovu Polju, sv. Marije u Kneži Vasi, sv. Marka u Srijani u današnjoj Mlakvi, a u preostaloj sačuvanoj crkvi sv. Vida u zaseoku Sraklinu sačuvala su se tri uzidana glagoljska natpisa i frankopanski grb. Dio ovih lokaliteta našao bi se pod vodom budućeg akumulacijskog jezera, dok je Krušćica potopljena još 1971. godine izgradnjom brane za potrebe HE Senj.

Tokom 160-ak godina, u XVI. i XVII. stoljeću kosinjski kraj nalazio se na samoj granici Osmanskog Carstva i Habsburške Monarhije, često samo kao „ničija zemlja“ ili pak u sastavu perušićke nahije. Oronimi koji obrubljuju dolinu, *Nadžak* (tur. bojna sjekira) i *Begovača*, trajan su spomen na to razdoblje krvavog krajišta. Ratovi i pogranična četovanja, raseljavanja i seobe, pobune i nemiri, (re)konverzije i (ne)lojalnosti, razgraničenja i ostali dinamični procesi na

nemirnoj granici, djelovali su u smjeru strukturalnih socioekonomskih i etnokonfesionalnih preobrazbi kosinjskog povijesnog krajolika. Kosinjska dolina svoju demografsku i kulturnu revitalizaciju doživljava nakon konačnog oslobođenja od osmanske vlasti 1689. godine (potvrđeno mirom u Srijemskim Karlovcima 1699.), postavši simbolično „Lika u malom“ sa svim svojim lokalnim i zavičajnim karakteristikama (rimokatolici-pravoslavci, štokavci-čakavci, *Kranjci-Bunjevci-Vlasi*). Današnje raseljavanje Kosinjske doline značilo bi možda i konačan nestanak te bogate etnografske i dijalektalne baštine iz ranomodernog razdoblja.

U vojnokrajiškom razdoblju organizirana je posebna kosinjska satnija u sastavu najprije Ličke, a potom Otočacke pukovnije. Podignute su dvije pučke škole, a za vjerske potrebe izgrađene su u kasnobaroknom stilu rimokatoličke župne crkve sv. Antuna Padovanskog u Gornjem Kosinju (1692.) i sv. Ivana Krstitelja u Donjem Kosinju (oko 1700.), te filijalne crkve sv. Ane, sv. Vida i sv. Petra i Pavla. Parohijalni pravoslavni hram sv. Arhangela u Lipovu Polju podignut je 1803. godine na mjestu ranije drvene crkve. Drveni most preko rijeke Like kod Gornjeg Kosinja iz vojnokrajiškog razdoblja, zamijenjen je poznatim, vjerojatno i najljepšim kamenim mostom u Lici, od tri polukružna svoda u dužini od 70 metara, koji je dovršen tek 1936. godine. Župna crkva sv. Antuna Padovanskog, crkva sv. Ane i mjesno groblje u Gornjem Kosinju trebali bi se naći pod vodom kao i spomenuti kosinjski most.

Nakon demilitarizacije Vojne Krajine Kosinj je od 1872. godine središte općine koja je prema popisu stanovništva iz 1910. godine (tada u sastavu kotara Perušić), imala gotovo 8.000 stanovnika. Prema posljednjem popisu iz 2021. na tom području ostalo je živjeti svega 603 osobe. S depopulacijom koja je u cijeloj Hrvatskoj već poprimila katastrofalne razmjere Lika je suočena već duže vrijeme, izravno trpeći sve negativne posljedice takvih suvremenih tendencija, kako egzistencijalno tako i identitetski. Takvi negativni procesi u izravnoj su opreci s razvojnim potencijalima ovog prostora, koji predstavljaju realnu osnovu za gospodarsku, demografsku i svaku drugu revitalizaciju, a što u konačnici potvrđuju i Prostorni planovi uređenja Općine Perušić.

U tom kontekstu, ovom izjavom, ujedno i apelom, pozivamo cjelokupnu hrvatsku javnost da se pridruži zaštiti povijesne Kosinjske doline od daljnje devastacije, a to podrazumijeva obustavljanje kontroverznog i štetnog projekta izgradnje hidroenergetskog sustava Kosinj.

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu

Odsjek za arheologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu

Odsjek za kroatistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu

Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu

Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu

Odsjek za romanistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu

